

nyelv és élet

SZERKESZTI: DR. GRÉTSY LÁSZLÓ

A VILÁ-GÉRT SE VÁLASSZUK EL ROSSZUL!

Helyesírási szabályaink szerint az egyszerű (= nem összetett) szavakat a sor végén általában a kiejtett szótagok határára választjuk el, nem az alkotó szóelemek mezsgyéinél: *ju-tal-mun-kat*, *pénze-i-ket*. A fölismerhetően összetett szavakban viszont tekintetbe vesszük a tagok egységét, még ha ezzel megzavarjuk is a szótagok sorát: *jutalom-osztás*, *pénzösszeg*, *át-ad*. A minden névmás ragos alakja is *min-dent*, ám a mindezé, *mind-ezt*.

Így aztán a magánhangzón kezdődő *-ig*, *-ért*, *-ul*, *-ül* határozóragot szintén csak az első típus szerint választhatjuk el: *min-dig*, *hú-szért*, *jutal-mul* — ha már a sorvég kettészakítja a szót. És mégis egyre-másra azt látom, hogy irodalmi igényű művek szerkesztői, korrektorai, szedői is gyakran utótag gyanánt kezelik a mássalhangzó utáni *-ért* ragot. Így: „hiszen ha *pénz-ért* (helyesen: *pén-zért*) van”; „azért a jóleső *gondolat-ért*” (e helyett: *gondola-tért*; egy Móricz Zsigmondról szóló kötetből); „amit a friss *víz-ért* (értsd: *vi-zért*) kapott” (Galambos Lajos egy regényéből). Irodalmi hetilapunk 1976. június 12-i számában szintén ez olvasható: „Talán *az-ért* is” (5. l.).

De hagyjuk a további példátartat, s keressük inkább a hiba forrását! Nyilván sokan megsejtik, hogy az *-ért* toldalék eredete szerint azonos az *értem*, *érted*, *érte* stb. személyragos határozószó tövével, s az összetett *énértem* szót csakugyan *én-értem* formában kell megszakítani. Hanem rendszertanilag az *-ért* rag már éppúgy elszakadt ettől, mint a *múltkor-beli -kor* rag a *kor főnévtől*!

A helyesírás egyébként is jórészt „közmegegyezésen” (konvención) alapszik: közös érdekünk, hogy eddigi rendje fennmaradjon, amíg csak igazán sürgető ok nincs a megváltoztatására. Tartsuk meg hát a szabályait: *gondo-san*, *embe-rül*, *mindün-kért*, akár a *sí-rig*!

Dr. Tompa József

GYÓGY

Amikor a második világháborúban a légítámadások elől a Ruhr-vidék egyik barlangjába (Ennepetal, NSZK) menekültek az emberek, az *asztmások* és a *bronchitiszesek* azt vették észre, hogy bántalmaik néhány óra elteltével *enyhülnek*. Ez a véletlen felismerés terelte a szakemberek figyelmét a gyógyhatású barlangoknak a háború után már *terv-szerűvé vált* kutatására. Számos barlang alkalmasnak bizonyult a gyógyításra — az említett ennepetali barlangból is klimatikus gyógyhely lett később, amelyben rendszeres kezeléseket végeznek ma is.

A *légzőszervi* (kivételes esetekben a *mozgásszervi*) megbetegedésben szenvedők gyógyítására elsősorban az *aktív vizes barlangok* alkalmasak, tehát azok, amelyekben patakok, tavak vannak, vagy állandó vízszivárgás figyelhető meg a kőzet repedéseiben. E barlangok *levegőjének rendkívüli tisztasága* az eddigi tapasztalatok szerint *egymagában* is gyógytényező. Sok vizes barlangban e tisztaság a 2000–3000 m magasságban levő *levegőjének* felel meg. Igaz, hogy a légáramlással a barlangokba is bejutnak különböző szennyező anyagok, de ott — egyelőre pontosan meg nem határozott okokból — a *levegő* igen gyorsan *megtisztul* tőlük. Föltehetően ebben nagy szerepe van annak, hogy a barlangi *levegőben* az átlagosnál jóval magasabb a *negatív ionok* koncentrációja. Ezek nagyobb mennyisége *élettanilag* is

GYÓGYHATÁSÚ BARLANG BUDAPESTEN

A feltárása még tart

A Malom-tó; a könnyűbúvárok innen indulva tárták fel a Molnár János-barlang újabb járatait (Rádai O. felvétele)

Egy nemrég feltárt barlangszakaszban (Mozsáry Gábor felvétele)

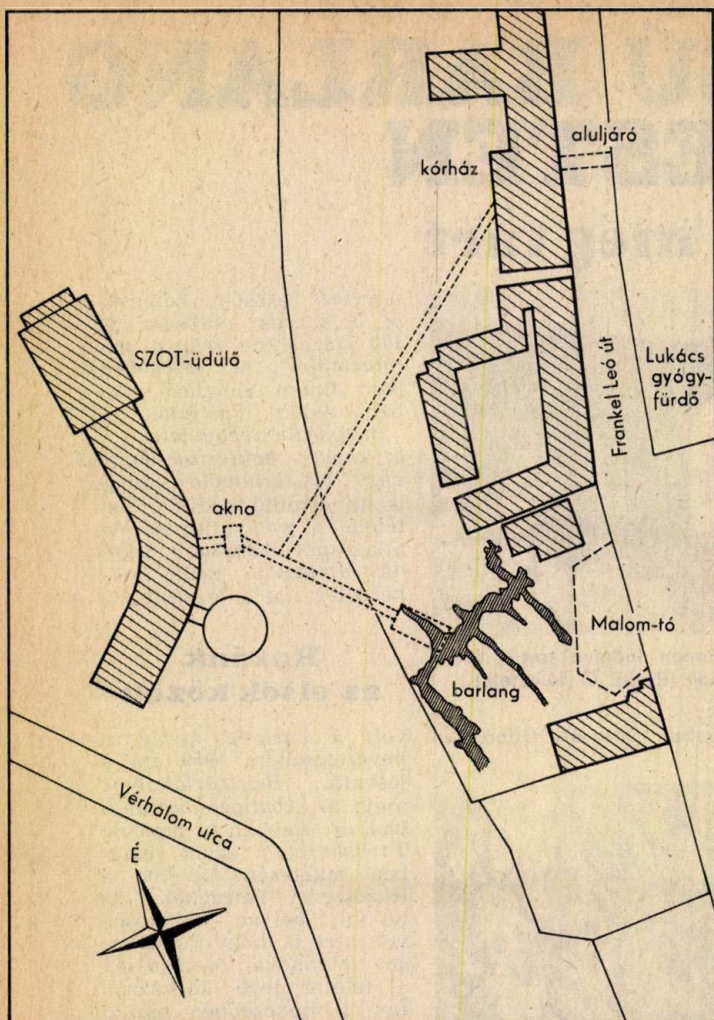

kedvező hatású a betegek-re. A magas, gyakorlatilag 100 százalékos relatív páratartalom*, a levegőben levő finom eloszlású vízben oldott kalcium- és magnéziumvegyületek, ezeknek baktériumbénító vagy baktériumölő hatása is mind-mind kedvező feltételei a gyulladásnak. Az átlagosnál magasabb széndioxidtartalom pedig serkentőleg hat a légzésre.

Hazánk az elsők között

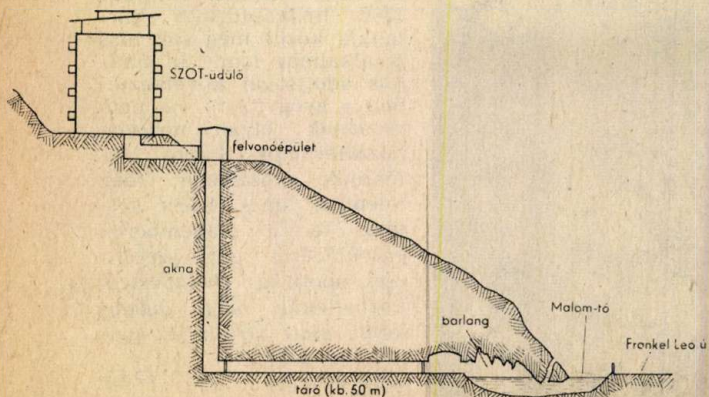
volt a barlangi gyógyítás bevezetésében: 1959 óta a jószafeői *Békebarlangban*, majd az *Abaliget-barlangban* és újabban a *tapolcai Tavasbarlang* egyik részében sikeresen kezelik a légzőszervi betegeket. Az utóbbi helyen lehetőség volt arra is, hogy a barlangot felvonóval összekössék a felette levő kórházzal. Így a nehezebben mozgó betegek is kényelmesen elérhetik a föld alatti kúráhelyet, s a kórház orvosai szintén könnyebben ellenőrizhetik a betegeket a kezelés tartama alatt.

Persze hazánk mintegy 1300 nyilvántartott barlangja közül még sok más is alkalmas lenne klimatikus adottságai következtében a gyógyításra, ha nem volnának olyan nehezen hozzáférhetők. Sajnos, legtöbbjük közelében még település sincs. Ezért kellett fel a szakemberek érdeklődését egy szerencsés adottság: Budapestén, közvetlenül egy gyógy-üdülő alatt tártak fel gyógy-

A gyógybarlang, a SZOT-üdülő és a tervezett tárok alaprajzi elrendezése

A SZOT-üdülő és a barlang tervezett kapcsolatát ábrázoló vázlatos metszet

gyításra alkalmas barlangot.

Fővárosunk egyik kedves látványossága a II. kerületben, a Frankel Leó út mellett levő langyos vizű, tavirózsáktól díszes Malom-tó. A tó feletti hegyoldalon nyílik a múlt század közepe óta ismert Molnár János-barlang, amely kis, langyos vizű tóban végződik. A Malom-tó és a Molnár János-barlang vizének, valamint a többi budapesti termálvíz összefüggésének a vizsgálatára szervezett kutatás során a Műszaki Egyetem kutatói 1953-ban megkísérelték a barlang akkor ismert vége mögött *sejtett folytatás* felderítését. Ez a vállalkozás az akkori műszaki-technikai felkészültséggel csak szerény sikert hozhatott. A könnyűbúvársport hazai térhódítása és a szükséges felszerelések tökéletesítése teremtette meg a feltételeit az eredményes kutatásnak. 1972-ben a „Delfin” Könyvbúvár Klub tagjainak végül sikerült a barlang

Tapolca; a városi kórház alatti Tavasbarlangban sikeresen gyógyítják a légúti megbetegedéseket (MTI, Danis Barnabás felvétele)

újabb szakaszait

feltárni. Ezeket a részben víz alatti, részben szabad levegőjű járatokat mintegy 300 m hosszúságban fel is *térképezték*. Az újabb barlangrendszert nemcsak a régebben ismert Molnár János-barlangból, hanem a Malom-tóból is meg lehet közelíteni, természetesen csak bűvárfelszereléssel. A kutatások *jelenleg* is tartanak.

Mivel a barlang fővárosunkban — mint említettük — a SZOT gyógy-üdülő közvetlen közelében van, megvizsgálták, hogy nem *alkalmas-e gyógyításra*. Az Országos Közegészségügyi Intézet segítségével *porszemmértést* végeztek a régebben ismert, illetőleg az újabban feltárt szakaszokban. A külszínen 140 porszemet számláltak egy köbcentiméter levegőben. A barlang alján ez a szám 62-re csökkent, s az újabban feltárt járatokban már csak 8—15 porszemet mutattak ki. Világviszonylatban ez az eddig — barlangban — mért *legalacsonyabb porszemérték*. Az Országos Reuma- és Fizioterápiás Intézet (ORFI) megállapította, hogy a barlang — levegőjének tisztasága és a benne levő pára feltételezhetően magas kalcium- és magnézium-ion

koncentrációja, a magas páratartalom és a változtatható léghőmérséklet következtében — *alkalmas lenne betegek kezelésére* megfelelő kiépítés után.

E barlang gyógyításra való felhasználására részletes javaslatot dolgoztak ki az *Egészségügyi Minisztérium* számára. A *Bányászati Tervező Irodában* elkészítették a megvalósításhoz szükséges *műszaki terveket* is.

A tervek szerint

a barlangot a SZOT gyógy-üdülővel *összekötnék* az utóbbi előtt létesítendő 50 m mély *aknával*, felvonóval és egy körülbelül 50 m hosszú *vízszintes táróval*. A barlangban a vízszint felett kb. 20 *személy* befogadására alkalmas helyiséget lehetne kialakítani, amelyben a betegek *naponta 2—3 óra* hosszat tartózkodhatnak. Azok számára, akik nem kívánják a barlangot igénybe venni, hanem az időjárási viszonyoktól függetlenül szeretnének az üdülőből a Lukács gyógyfürdőbe jutni, egy rövid folyosót kellene a Frankel Leó út 54. sz. alatti ORFI-kórház alagsoráig létesíteni, ahonnan egy már meglevő aluljárón át a fürdőbe mehetnének.

Még meg kell azonban vizsgálni, hogy a barlang

viszonylag *magas, 26 C-fokos hőmérsékletű levegője* és az egyéb klimatikus tényezők együttesen a legkedvezőbben segítik-e a gyógyítást, avagy a *hőmérsékletet csökkenteni* kell, a barlangon átfolyó különböző hőmérsékletű vizek áramlásának szabályozásával. Az olaszországi *Grotta Giusiti* barlangban a 36 C-fokos levegőhőmérséklet semmiféle zavart nem okoz, a badgasteini világhírű gyógytárók 43 C-fokos hőmérséklete pedig éppen *szégyellő* a gyógytényezők egyike. Am ha a vizsgálatok azt mutatják, hogy a 26 C-fokos levegőhőmérséklet már túlzottan megterheli a vérkeringést, a kúrahely megfelelő kiválasztásával, illetőleg a vízáramlási viszonyok szabályozásával mód van arra is, hogy *alacsonyabb hőmérsékleten* kezeljék a betegeket.

A SZOT *hasznosnak és szükségesnek* tartja a tervet. S ha sikerül a megvalósításhoz szükséges (18 millióra becsült) beruházási költséget előteremteni, a SZOT gyógyüdülőjével *összekapcsolt* Malom-tavi barlang egy újabb *ritka* gyógyító lehetőséggel gazdagítja a gyógyvizeiről már régóta világhírű fővárosunkat.

Dr. Kessler Hubert

